

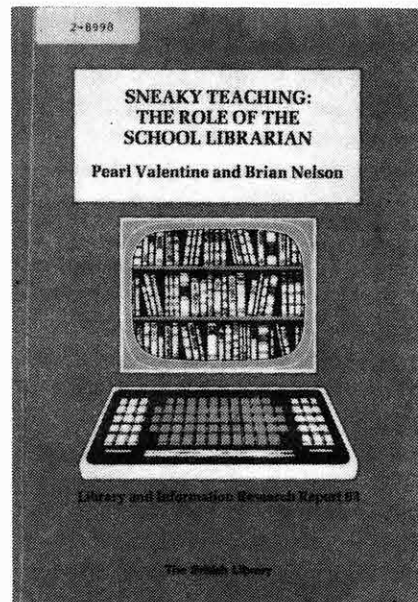
Rejtett tanítás. Az iskolai könyvtárosok szerepe

Izgalmas témát feszeget *Pearl Valentine* és *Brian Nelson* tanulmánya, ami a *Library & Information Research Report* 63. füzetében jelent meg. A *British Library Research & Development Department* szervezte kutatás célja, hogy megpróbálja tisztázni az iskolai könyvtáros szerepét az oktatási folyamatban. Mindenki számára nyilvánvaló ugyanis, hogy az oktatás fejlesztési irányának kijelöléséhez szükséges, hogy ez a kérdés mielőbb tisztázódjon, ugyanakkor a szakma semmiféle információval sem rendelkezett a legérintettebbek, az iskolai könyvtárosok és a tanárok nézeteiről. Azt természetesen sejteni lehetett, hogy nem mindenben értenek egyet, s a legfőbb ideje volt, hogy az egyetértés kialakításának legelső lépcsőjeként tisztázzák, hogy hol is vannak a vita csomópontjai.

A kutatók a tisztázás legkézenfekvőbb módját választották: kérdőíven faggatták meg az összes érintetteket: az iskolai könyvtárosokat, a tanárokat, s mint kétségtelenül illelőkezt e kérdésben, a könyvtárakat használó diákokat is. Így a kérdőíves módszer ismert korlátai között valóban teljesnek mondható kép alakult ki, állt a kutatók rendelkezésére, hogy a szükséges következtetéseket levonhassák és a teendőket megfogalmazhassák.

A válaszokból összeállt még két kívánságlista is: egyik arról, hogy mit is várnak voltaképp a tanárok az iskolai könyvtárosoktól, a másik azoknak az ötleteknek a lajstroma, amit az iskolai könyvtárosok várnak – mint bebizonyosodott sok esetben csak várnának – el tanár kollégáiktól saját munkájuknak a közös cél érdekében való hatékonyabbá tételéért.

A kutatás elég széles körben vizsgálta az iskolai könyvtárat és környezetét. Érdeklődési körébe tartozott a könyvtárat működtető iskolák tanítási stílusa, a könyvtárnak az anyaintézmény szervezetében elfoglalt helye, a viszony az oktatás és a könyvtári szolgálat között, a könyvtáros személyével szembeni elvárások (szakképzett-

VALENTINE, Pearl - NELSON, Brian

Sneaky teaching : The role of the school librarian : Teachers' and school librarians' perceptions / Pearl Valentine, Brian Nelson. - London : British Library Board, cop. 1988. - X, 121 p.

ség, habitus), s mert ez a kutatás az információs forradalom korában történik, a kép teljessé tételéhez nem hiányozhatott annak felmérése, hogy hogyan, milyen mértékig van jelen az információ-technika ezekben a könyvtárakban, mi a szerepe a vizsgált oktatási-nevelési folyamatban.

A kutatás három közigazgatási egység iskoláiban folyt: Shropshire 1500 tanulót oktató negyvennégy iskolájában, Nottinghamshire nyolcvannyalc iskolájában (1880 tanuló) és a skóciai Grompian 1750 tanulót oktató negyven iskolájában. A minta reprezentatív volt abból a szempontból is, hogy egyaránt voltak a vizsgált intézmények között nagyvárosi, középvárosi és kistelepülési székhelyűek.

A kérdőíveket 170 könyvtáros töltötte ki, közülük 71% felsőfokú könyvtárosi szakképzettségű, 22% tanár-könyvtáros, és 10% könyvtáros-asszisztens szakképzettséggel rendelkezik.

A megkérdezett 148 tanár 22%-a társadalomtudományi tantárgyat, 22%-a angol nyelv és irodalmat tanít, a többi természettudományi tantárgyat, idegen nyelvet és gyakorlati ismereteket, így reprezentálják a különböző szinten irodalomigényes, tehát könyvtárra utalt tantárgyakat. A kitöltött kérdőíveket és a helyszínen készített interjúk anyagát számítógéppel dolgozták fel. A három megkérdezett csoport egy-egy kérdéskört érintő válaszainak, véleményének rövid összehasonlító értékelésén kívül egyes kérdésekre adott válaszokat idéznek is a szerzők.

Az idézetek között vannak egyező vélemények különféle megközelítései, megfogalmazásai, de vannak egyedi, a többségtől eltérő nézetek is. Az összegzés és az idézetek egységes képet rajzolnak. Kiderül például, hogy teljes az egyetértés a megkérdezettek között abban, hogy a könyvtáros szakképzettsége, és ezzel összefüggésben a státusa komoly meghatározó tényezője a könyvtár iskolán belüli helyzetének, súlyának. A megkérdezettek véleménye már korántsem azonos a könyvtárvezető ideális státusát illetően.

Vannak, akik a segédtanárinál egy szinttel magasabb státust már megfelelőnek tartják, mások vagy az anyagi, vagy a szellemi felelősségre, vagy mindkettőre hivatkozva, a tanszékvezetővel egyenrangú státust tartanak szükségesnek. De van olyan – a magyar könyvtárosok számára sajnos igen ismerős – vélemény is, miszerint a könyvtárnak és vezetőjének státusa nem hasonlítható egy iskolán belül senkiéhez, a könyvtár egy másodrangú szolgáltatóhely, vezetője egy

hivatalnok. Érdekes, hogy az elismerten jó színvonalú és struktúrájú oktatásüggyel és fejlett könyvtárüggyel rendelkező Nagy-Britanniában ezt a nézetet nem akárki, hanem egy tanár, és nem is akármilyen tanár, hanem a legirodalomigényesebb tantárgy, az angol irodalom tanszék-vezetője képviseli, még ha a mintában egyedül is.

Minden könyvtáros számára optimizmusra ad alkalmat, hogy a megkérdezettek túlnyomó többsége a diákok olvasóvá nevelését (könyvtárosok 98%-a, tanárok 100%-a), és az önálló tanulásra nevelést, a kreativitás fejlesztését (könyvtárosok 93, tanárok 94%-a) határozottan a könyvtár, a könyvtáros feladatkörébe utalja, s megvalósításuk sikerét a könyvtárosi munka eredményének tekinti.

Elgondolkodtató, hogy több tanár fogalmazza meg azt a véleményt, hogy a tanárok merő konzervativizmusból vagy pozícióféltésből próbálják meg az iskolákban a könyvtárosokat kirekeszteni, csak közvetett részvételre készíteni az oktatási folyamatban, holott ezzel egy lehetőséget szalasztanak el. Ennek okaira is fényt vethet a könyvtárosoknak az a véleménye, hogy 41%-uk szerint tanár kollégáik negyedrésze-fele úgy végzi el tanulmányait és vállal munkát, hogy sosem volt könyvtárhasználó. A megkérdezettek további 29%-a ennél pesszimistább, még magasabbra teszi az egykönyv-szemlélettel tanító tanárok arányát.

Sok szempontból a szakma elismerését mutatják az iskolai könyvtárosok szakképzettség igényéről kialakított vélemények. Felsőfokú könyvtárosi szakképzettség ugyanis minden megkérdezett tanár szerint szükséges ennek a munkakörnek a betöltéséhez, kettős tanárkönyvtárosi szakképzettséget csak 47%-uk vár el. Ezzel a könyvtárosok 88%-a ért egyet, a kettős szakképzettséget azzal vetve el, hogy pedagógusi képzettségre nincs igazán szükség, és a gyakorlat szerint a kettős képzettségűek nagy része nem ért eléggé a könyvtáros szakmához. Ugyanakkor elismerik, hogy az iskolai könyvtárosok számára speciális szakismeretek szükségesek, amit a könyvtáros szak- illetve továbbképzésen belül kell megszerezni.

Az értékelő rész az idézetekkel még akkor is érdekes olvasmány, ha a vélemények összegzése igen sokszor fedi a szakma köztudatában nálunk is meglévő papírformát, ebben az esetben megerősítésül szolgálhat. Mint a fenti példaként

kiragadott témák mutatják, több eset van azonban, amikor váratlan fordulatokkal, arányokkal találkozunk.

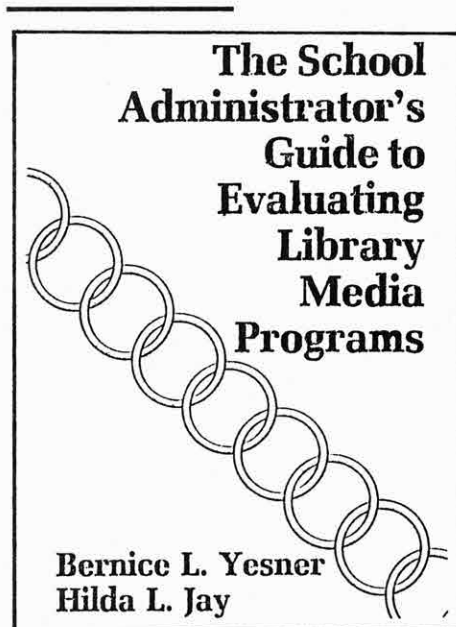
Az ezt követő rövid – alig több mint három oldalas – következtetések után a kutatásban résztvevők javaslatai következnek, munkájuk eredményéhez méltó kidolgozásban: elsőként az oktatásügyet felügyelő hatóságoknak javasolt teendők, majd az iskolák vezetői részéről szükséges intézkedések, és természetesen az iskolai könyvtárosoknak és a tanároknak szóló javaslatok.

A kötet függelékében közli a három kérdőívet, aminek alapján a helyzetkép anyagát összegyűjtötték, ezzel lesz olyan kerek egész, amit haszonnal forgathat a nálunk ma annyira aktuális iskolai könyvtárfejlesztésben magát illetékesnek érző könyvtáros, tanár és vezető.

Lukátsné Takács Zsuzsanna

Útmutató a médiaközpontok értékeléséhez

Amikor a modern technológia a közoktatásban a filmek, diák, mindenféle hangfelvétel és video, vagyis nem-nyomtatott anyag használatát bevezette, ezekből a hagyományos értelemben vett könyvtár mellett audiovizuális (AV) osztály jött létre. Hamarosan kiderült (legalábbis Amerikában), hogy a két gyűjtemény mind a tanárokat, mind a diákokat hatékonyabban és gazdaságosabban tudja szolgálni, ha egyesül – így jött létre a könyvtár helyett az új terminológia segítségével a médiaközpont, ami már a közönség szemében sem csak "poros könyvek raktára" (valóban csak ez volt?!), s annak "már nem pusztán védelmezője a könyvtáros". Ugyanakkor, ha a technika/technológia fejlődött is, az "olvasó-nevelésben" megmaradtak az alapvető könyvtári feladatok. A baj csak az volt, hogy a másik végletbe esve, a "médiaközpont" elnevezés "nem tudta azt a respektust kivívni, amit a régi könyvtárak élveztek" (lám-lám...), s így arra a meggyő-

YESNER, Bernice L. - JAY, Hilda L.

The school administrator's guide to evaluating library media programs/ Bernice L. Yesner, Hilda L. Jay. - Hamden : Shoe String Pr., 1987. - XI, 244 p. - (Library professional publ.)